

PIRKANMAAN MAAKUNTAMUSEO

TAMPERE

Sorila Pulesjärventie 17

Maankäyttöhankkeen arkeologinen valvonta 2015

Sami Raninen

Pirkanmaan maakuntamuseo

SISÄLLYSLUETTELO

Sisällysluettelo	1
Tiivistelmä	2
Arkisto- ja rekisteritiedot	3
Sijaintikartat	4 - 6
1. Johdanto	7
2. Messukylän - Ruoveden tie	7
3. Valvontakohde	8
4. Valvontamenetelmät ja -havainnot	9
5. Päätelmät	11
Lähteet	12
Liitteet	

TIIVISTELMÄ

Syyskuussa 2015 suoritettiin maakaapelilinjan kaivutyön arkeologinen valvonta Tampereen Sorilassa Pulesjärventiehen liittyvällä pienellä sivutiellä. Valvonta liittyi historialliseen Messukylän - Ruoveden tielinjaan. Valvonnassa havaittiin ja dokumentoitiin tienrakennus- ja kunnossapitotyön jälkiä, jotka kuitenkin voivat olla myöhäisiä.

ARKISTO- JA REKISTERITIEDOT

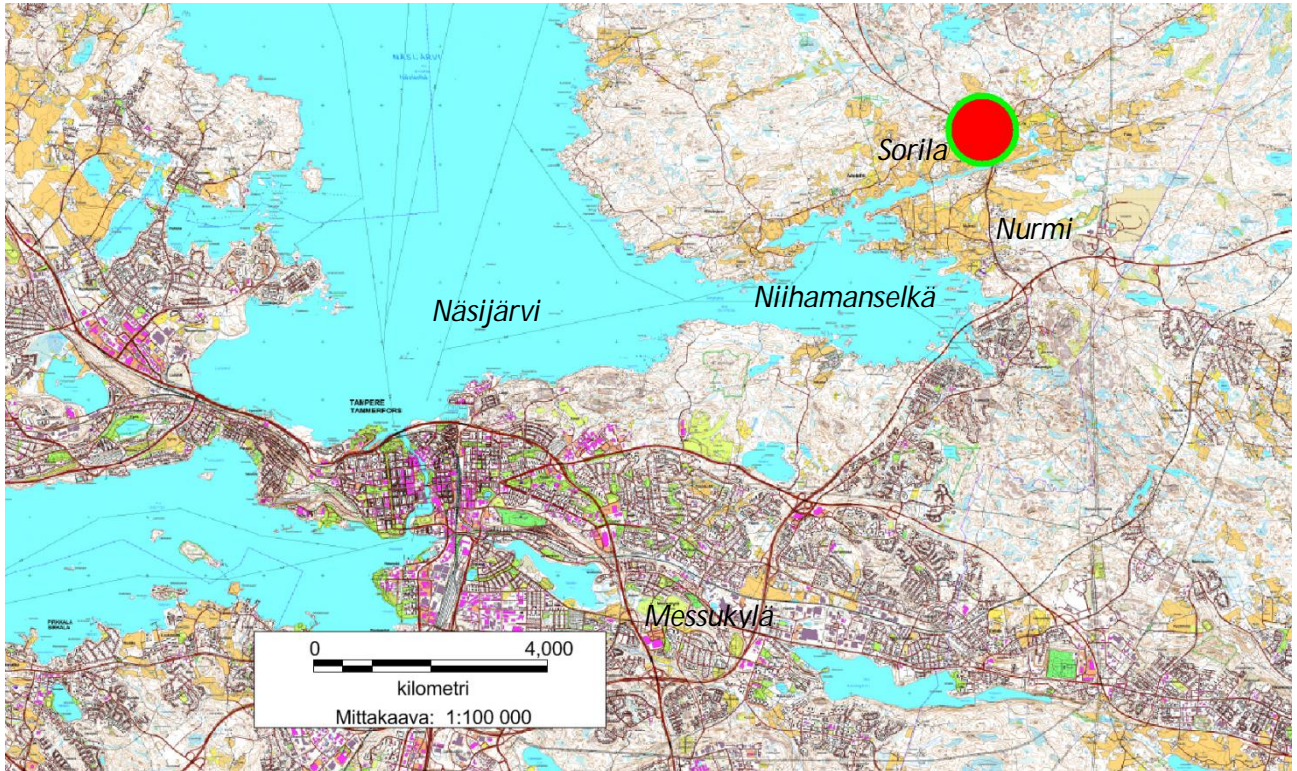
Kaupunki: Tampere
Kaupunginosa: Sorila (Nurmi-Sorilan osayleiskaava-alue)
Peruskarttalehti: 212312 AITOLAHTI
Kiinteistöt: 837-509-0005-0072
Keskikoordinaatti (ETRS-TM35FIN): p 6828580,54 i 337225,70

Tutkimuksen tyyppi: maankäyttöhankkeen arkeologinen valvonta
Tutkimuslaitos: Pirkanmaan maakuntamuseo
Kenttätyöntekijä: Sami Raninen
Kenttätyöaika: 9.9.2015
Tutkimusten kustantaja: Tampereen Vera oy
Tutkimuskustannukset: 1340 e
Löydöt: Ei löytöjä
Kuvatallenteet: KY 162 (Siiri-tietokanta, Tampereen museot)
Aikaisemmat tutkimukset: Luoto 2010, inventointi
Aikaisemmat löydöt: Ei löytöjä
Arkistoitu kirjeenvaihto: Pirkanmaan maakuntamuseo, lausunto. DIAR 491/2014
Pirkanmaan maakuntamuseo, tarjous. DIAR. 23/2015

Sivumäärä: 12
Liitteet: 1 karttaliite; luettelo kuvatallenteista
Alkuperäiskappaleen säilytyspaikka: Pirkanmaan maakuntamuseo, Kulttuuriympäristöyksikön arkisto.
Kopion säilytyspaikka: Museovirasto, Kulttuuriympäristön suojelu-yksikön arkisto.

SIJAINTIKARTTA 1

Valvontakohteen sijainti suhteessa Tampereen kantakaupunkiin

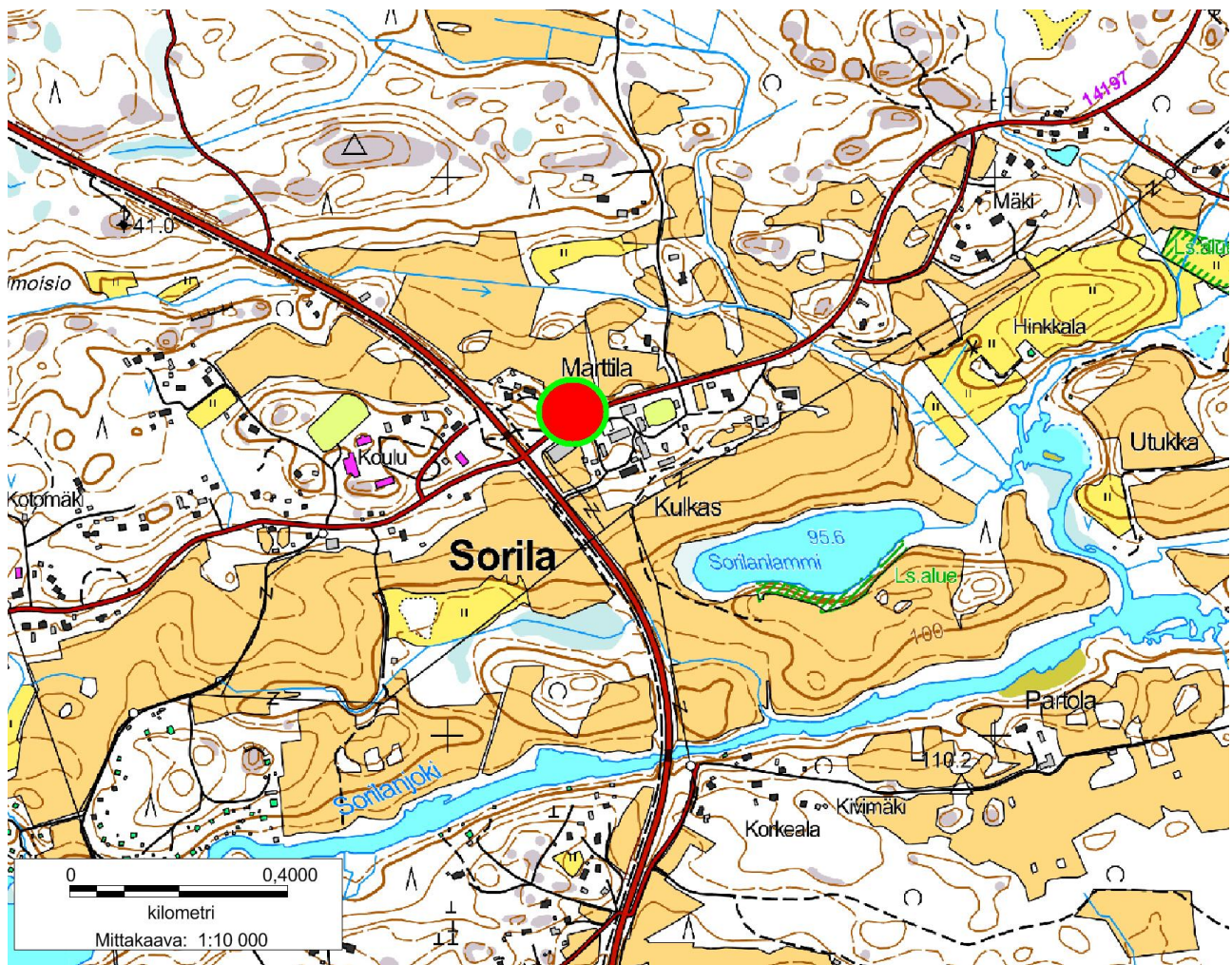
Ote peruskarttarasterista, karttalehdet 212309 TAMPERE ja 212312 AITOLAHTI

 valvontakohteen viitteellinen sijainti

Pohjakartta: Maanmittauslaitos.

Lisäykset pohjakarttaan: Sami Raninen

SIJAINTIKARTTA 2

Ote peruskarttarasterista, karttalehti 212312 AITOLAHTI

 valvontakohteen viitteellinen sijainti

Valvontakohteen ETRS-TM35-FIN-keskikoordinaatti:
p 6828580,54 i 337225,70

Pohjakartta: Maanmittauslaitos.
Lisäykset pohjakarttaan: Sami Raninen.

SIJAINTIKARTTA 3

MK 1: 5000

Ote peruskarttarasterista, karttalehti 212312 AITOLAHTI

— maakaapelikaivanto (sijainti korostettu myös violetilla nuolikuviolla)

Valvontakohteen ETRS-TM35-FIN-keskikoordinaatti:
p 6828580,54 i 337225,70

Pohjakartta: Maanmittauslaitos.

Lisäykset pohjakarttaan: Sami Raninen.

1. JOHDANTO

Pirkanmaan maakuntamuseon kulttuuriympäristöyksikkö suoritti 9.9.2015 maankäyttöhankkeen arkeologisen valvonnan Tampereella Sorilan kaupunginosassa. Valvonta liittyi historiallisen tielinjan (Messukylän - Ruoveden tie) leikanneen maakaapelilinjan kaivu- ja asennustyöhön. Valvontakohte sijaitsee Sorilan (*Sorrila*) historiallisen kylänpaikan välittömässä läheisyydessä. Valvonnan suoritti FM Sami Raninen.

Valvontapaikka sijaitsee entisen Aitolahden kunnan (olemassa 1924–66) alueella, Näsijärven itäpuolella, Tampereen pohjoisen suuralueen eteläosassa. Tampereen keskustasta katsottuna valvontapaikka sijaitsee suunnilleen itäkoillisessa noin 11 kilometrin päässä (välissä on Näsijärven Niihamanselkä).

2. MESSUKYLÄN - RUOVEDEN TIE

Valvottu kohta sisältyy historialliseen Messukylän–Ruoveden tielinjaan, jota inventointiin Nurmi-Sorilan osayleiskaava-alueen täydennysinventoinnin yhteydessä vuonna 2010 (Luoto 2010). Näsijärven itäpuolella suunnilleen pohjoinen–etelä-suunnassa mutkitellut tie on kuvattu useissa 1600- ja 1700-luvun karttalähteissä.

Karttaote 1, Kuninkaan tiekartasto Suomesta 1790, karttasivu 197: Messukylän - Ruoveden tie kulkee Messukylän pitäjän pohjoisosan (myöh. Aitolahtea) ja Teiskon kappeliseurakunnan halki Näsijärven itäpuolella. Valvontakohte sijaitsee karttaotteessa kuvatun alueen eteläosassa, Sorilan ("Sorrila") kylän välittömässä läheisyydessä. Ei mittakaavassa.

Kuusi Nurmi-Sorilan osayleiskaava-alueella sijaitsevaa historiallisen tielinjan käytöstä jäänyttä osuutta on rekisteröity kiinteinä muinaisjäänöksinä (muinaisjäänösrekisterin kohdenimet Messukylä–Ruovesi Nurmi 1–3, Messukylä–Ruovesi Sorila 1–3). Tämän valvontakertomuksen aiheena oleva historiallisen tielinjan osuus (sisältyy inventointikohteeseen 15) ei ole kiinteä muinaisjäänös (Luoto 2010: 89–92). Muinaisjäänöksenä suojeltu tieosuus Messukylä - Ruovesi Sorila 2 sijaitsee lähellä, noin 120 metrin päässä.

Messukylän - Ruoveden tie oli arkeologisen valvonnan aiheena myös kesäkuussa 2015 (Raninen 2015). Tämä valvontakohte sijaitsee Kantapartolantiellä noin 800 metriä eteläkaakkoon Pulesjärventien valvontakohteesta.

3. VALVONTAKOHDE

Kuva 1, valvontapaikka koilliseen nähtynä ennen kaivutyön alkua. Tiellä erottuu asfalttijäänöksiä. Sivutien toisella puolella näkyy muuntamo, jonka takana sijaitsee hevoshaka. Kuva: Sami Raninen. KYY 162: 1.

Valvontakohte sijaitsee lähellä Kaitavedentien (seututie 338) ja Aitolahdentien-Pulesjärventien risteystä. Risteyksen ympäristössä on pientaloista koostuvaa tienvarsi-asutusta, jonka rakennuskanta on osin perinteistä. Asutusta ympäröi viljely- ja hevoslaidunmaisema pienine sivuteineen. Näsijärven Niihamanselkään laskeva Sorilanjoki virtaa noin puolen kilometrin päässä etelässä. Pohjoisessa levittäytyy metsäalue.

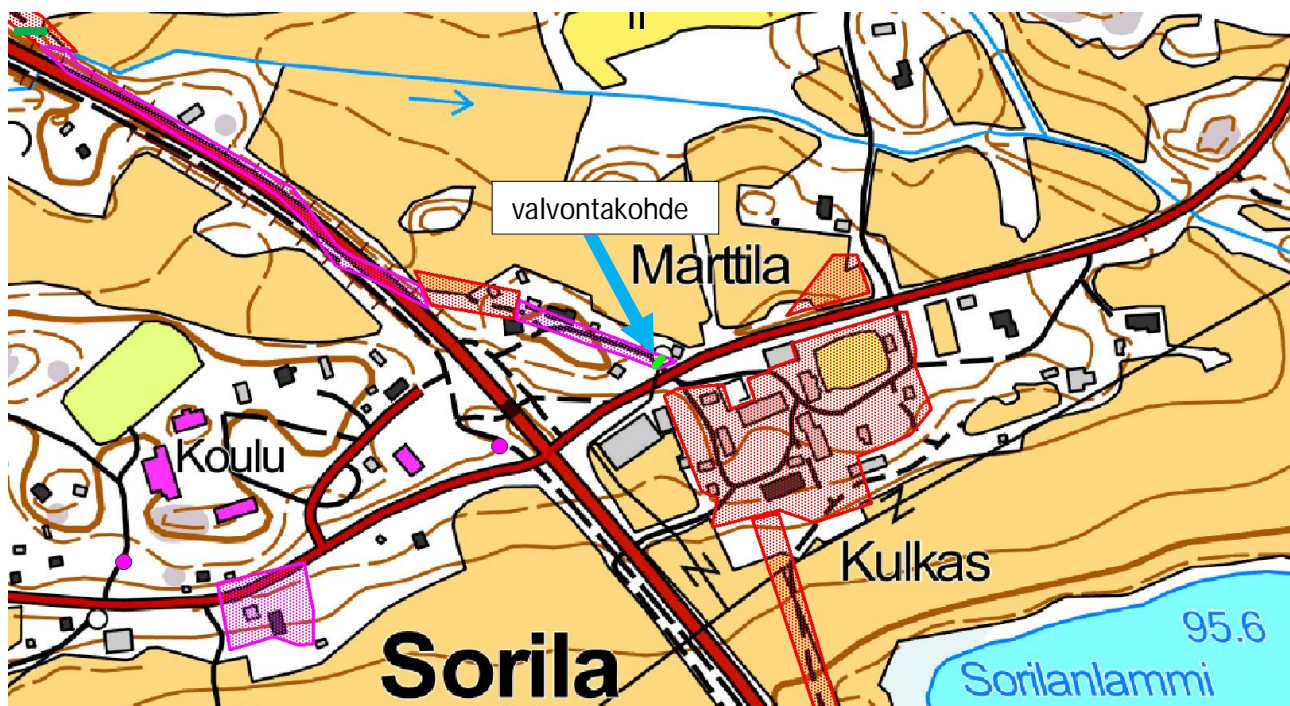
Tarkemmin sanottuna valvontakohte sijaitsee nimettömällä sivutiellä (lakkautettu yleinen tie), joka liittyy luoteesta Pulesjärventiehen satakunta metriä em. risteuksen koillispuolella. Katuosoite liittymän lähellä on Pulesjärventie 17. Pulesjärventien toisella puolella, valvontakohteesta etelään ja kaakkoon, sijaitsee Kulkas-niminen tilakeskus iäkkäine rakennuksineen (osa kiinteistöä 837-509-0005-0072). Tilakeskus sijaitsee muinaisjäänösalueella, Sorilan historiallisella kylätontilla (Luoto 2010: 13 - 22; muinaisjäänösrekisterin kohdenimi Tampere Sorila [Sorrila]). Sorilan kylän historia juontuu keskiajalle (6 taloa vuoden 1540 maakirjassa). Myös Kulkkaan talo esiintyy jo vuoden 1540 maakirjassa (Arajärvi 1954: 49).

Valvontakohteen luona em. sivutie kulkee luode - kaakko -suunnassa luoteeseen nousevaa mäenrinnettä pitkin. Tämä sivutien kaakkoisosa, johon valvonta kohdistui, on yhä yksityiskäytössä. Se on sorapäälysteinen,

mutta paikoitellen näkyy asfalttijäännöksiä, joista päätellen se on jossain vaiheessa ollut asfaltoitu. Valvontakohteen läheisyydessä tietä on hoidettu säännöllisesti, kaivutyön suorittaneen kaivinkoneenkuljettajan mukaan ainakin lanaamalla ja sorastamalla. Varsinaista tiepengertä ei erotu. Ajoradan leveys on noin 5 metriä. Mäen toisella puolella sivutien luoteisin/läntisin osa on kiinteä muinaisjäännös (Messukylä - Ruovesi Sorila 2; Luoto 2010: 79 - 83). Valvontakohta jää noin 120 metrin päähän muinaisjäännösalueen rajasta (ks. karttaote 2).

Valvontapaikan läheisyydessä sivutien länsipuolella sijaitsee käytössä oleva kuivuri. Sivutien itäpuolella sijaitsee uusi peltinen muuntamo, jota ympäröivän pienen sepelipihan luoteiskulman tienoille valvottu kaivutyö ulottui, ja Pulesjärventien vierellä myös vanha hirsinen ulkorakennus. Kuivuri ja vanha ulkorakennus näkyvät peruskartassa (karttaote 2).

Kaivannon keskikohta sijaitsi Magellan-satelliittipaikantimella mitattuna YKJ-koordinaatistossa noin pisteessä p 6831446 i 3337330. ETRS-TM35FIN-koordinaatistoon muunnettuna tämä on noin i 337225,70 p 6828580,54. Sähköiseen kantakarttaan vertaamalla virhettä ei voi olla monta metriä (ks. karttaote 3).

Karttaote 2, peruskarttalehti 212312 AITOLAHTI: mukana Pirkanmaan maakuntamuseon MapInfo-tietokantojen mukaiset muinaisjäännösalueet (punainen rasteri) ja muut arkeologiset kohteet (violetti rasteri). MK 1: 5000. Pohjakartta: Maanmittauslaitos. Lisäykset: Sami Raninen. — valvottu maakaapelikaivanto.

4. VALVONTAMENETELMÄT JA -HAVAINNOT

Kaivu tehtiin kaivinkoneella yhden aamun aikana. Kaivua seurattiin lähietäisyydeltä. Kaivun valmistuttua kaivannon profiilit puhdistettiin ja dokumentoitiin. Matalalta ja idästä paistaneen voimakkaan auringonvalon johdosta päähuomio kohdistettiin kaivannon kaakkoisprofiiliin, joka jäi varjoon. Dokumentaatio tapahtui sanallisesti ja valokuvaamalla, minkä lisäksi kaakkoisprofiilista piirrettiin käsivarainen karttaluonnos (ks. karttaliite). Takymetrin tai vaatuskoneen puuttuessa karttaa ei sidottu koordinaatistoon eikä sen absoluuttisia korkeuksia mitattu.

Valvottu kaapelikaivanto kulki tien poikki suunnilleen lounas - koillinen -suunnassa ollen noin 7 metriä pitkä. Kaivanto oli noin metrin levyinen. Kaakkoisprofiili oli noin 70 cm ja luoteisprofiili noin 80 cm syvä. Kaivannon koillispäässä sijaitsi vanhempi, tien suuntainen kaapelikaivanto, joka syvyysuunnassa ulottui yhtä syväälle kuin valvottavana oleva kaivanto. Tästä syystä valvottavan kaivannon koillispää oli täysin sekoittunut noin 2

metrin matkalta. Vanhan kaapelikaivannon lounaispuolinen valvotun kaivannon osuus, jonka profiileista voitiin tehdä tiehen liittyviä havaintoja, oli noin 4,4 metriä pitkä. Kaivanto jatkui vielä noin 0,6 metriä ajoradan lounaispuolelle.

Valvotulla kohdalla tien pinnassa oli 1) asfaltin jäännöstä. Asfaltin alla sijaitsi 2) pienestä kivistä, sorasta ja hiekasta koostuva kerros, epäilemättä asfaltin asennuskerros. Tämä kerros oli tien keskellä noin 30 cm paksu, mutta ohentui tien lounaisreunaa lähestyessä noin 10 - 12 cm paksuiseksi.

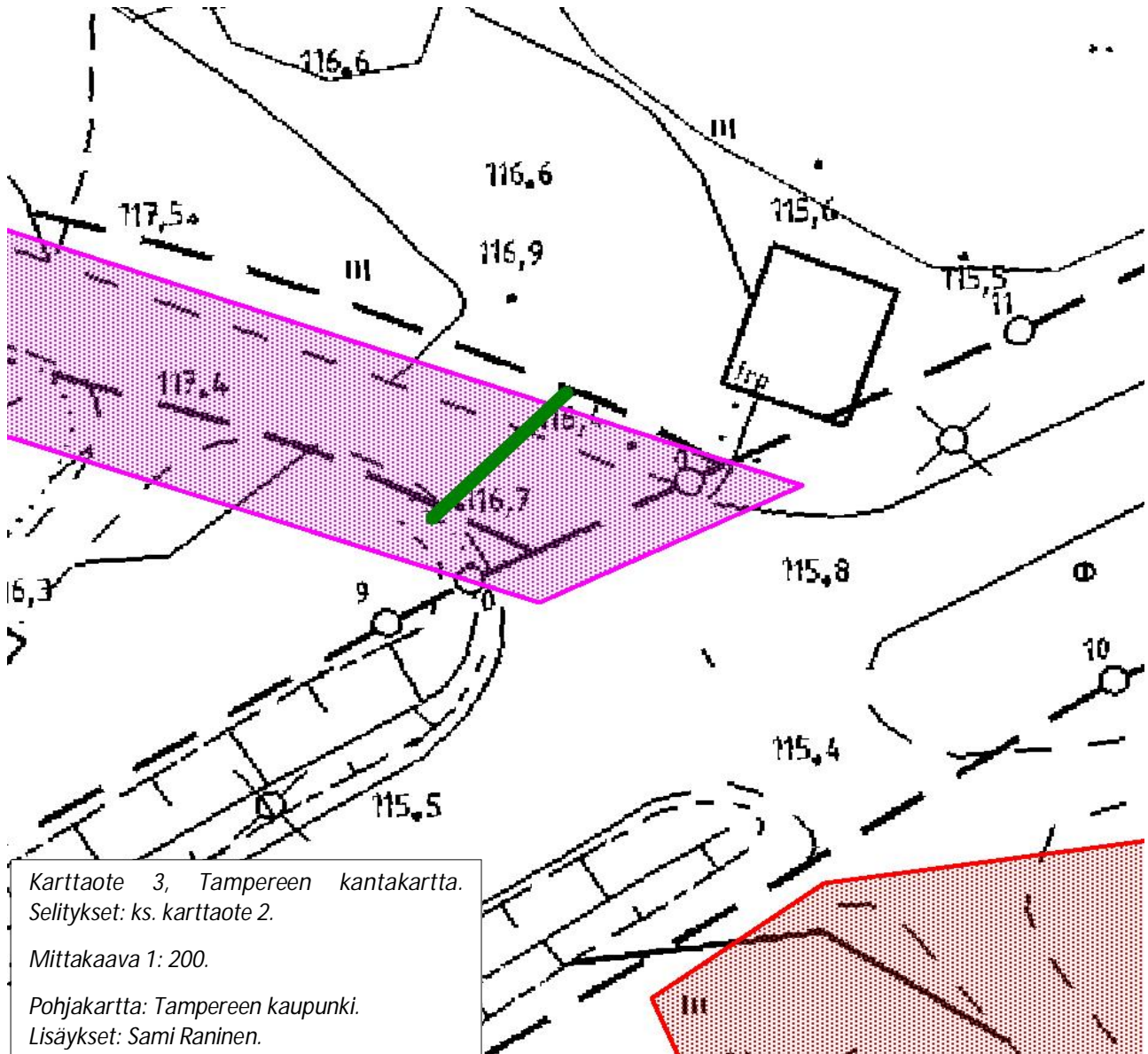
Kerroksen 2 alla sijaitsi 3) harmaata silttimäistä maata, jonka seassa oli runsaasti vaihtelevan kokoista kiveä sekä soraa ja muita karkeampia maalajitteita. Tämä kerros ulottui kaivannon pohjaan asti. Noin 2,4 - 4,0 metriä ajoradan lounaisreunasta koilliseen harmaan hiesumaisen kerroksen yläosan keskellä erottui 4) kellertävä silttimäinen kerros, jonka seassa oli karkeampia maalajitteita. Tämä kerros oli noin 7 - 10 cm paksu. Sen korkeus vaihteli ja se sijaitsi noin 10 - 25 cm harmaan hiesumaisen kerroksen pinnan alapuolella. Yhdessä kohdassa se nousi kerrosten 1 ja 2 väliselle tasolle asti. Kellertävän silttimäisen maan yläpuolella sijaitsevan harmaan silttimäisen maan ei koostumukseltaan tai väriltään havaittu eroavan kellertävän silttimäisen maan alapuolisesta kerroksesta. Aivan ajoradan reunassa sijaitsi irrallinen linssi kellertävää silttimäistä maata asennushiekaksi tulkitun kerroksen alapuolella (ks. karttaliite).

Kuva 2, kaivannon kaakkoisprofiilia. Kuvattu itään. Kuva: Sami Raninen. KYY 162: 2.

Ajoradan kaakkoispuolella oli noin 10 cm multamaata harmaan silttimäisen maan päällä (viimeksi mainittu oli samaa kuin ajoradan alapuolinen kerros 2).

Vaikka havainnot tehtiin etupäässä kaivannon kaakkoisprofiilista, samat kerrokset esiintyivät myös kaivannon luoteisprofiilissa.

5. PÄÄTELMÄT

Otaksuttavasti 1900-luvun jälkipuolelle ajoittuvan asennushiekkakerroksen alapuolinen silttimoreeniksi tulkittu kerros lienee mäen luonnollista maannosta, jonka pintaosaan tienrakennus on voinut vaikuttaa. Silttimoreeniksi tulkitun harmaan kerroksen yläosan seassa oleva kellertävä silttimäinen kerros lienee antropogeeninen (ihmisperäinen) ilmiö ja voi liittyä tien rakentamiseen tai kunnossapitoon. Kyse voi kuitenkin olla 1900-luvulle ajoittuvasta ilmiöstä. Mitään varhaisempiin tiekerroksiin selkeästi viittaavaa ei havaittu.

Tampereella 16.9.2015

Sami Raninen

LÄHTEET

JULKAISTUT LÄHTEET

Arajärvi, Kirsti 1954: *Messukylän - Teiskon - Aitolahden historia I*. Tampereen kaupunki, Teiskon ja Aitolahden kunnat.

Kuninkaan tiekartasto Suomesta 1790. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 1296. (Toim. R. Endén et al., 2010).

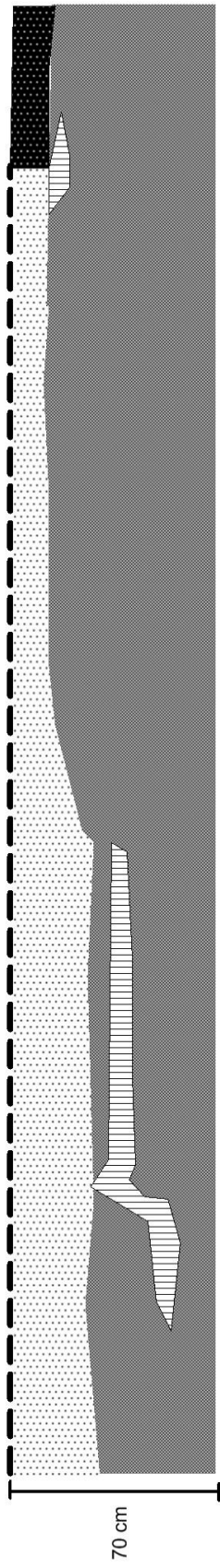
ARKISTOLÄHTEET

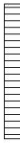

(Pirkanmaan maakuntamuseo, Kulttuuriympäristöyksikön arkisto)

Luoto, Kirsi 2010: Tampere. *Nurmi-Sorilan osayleiskaava-alueen arkeologinen täydennysinventointi*. Pirkanmaan maakuntamuseo.

Raninen, Sami 2015: Tampere. *Kantapartolantie. Maankäyttöhankkeen arkeologinen valvonta*. Pirkanmaan maakuntamuseo.

2 m

- asfalttijäänöspinta
- asennushiekaksi tulkittu kerros
- harmaa kiven- ja soransekainen silttimaa
- kellertävä soransekainen silttimaa
- multamaa tienpientareella

TAMPERE SORILA PULESJÄRVENTIE 17 Arkeologinen valvonta 2015	Maakaapelikaivannon kaakkoisprofiili MK 1: 20
Kenttä- ja puhtaaksipiirto: Sami Raninen 09/2015	PIRKANMAAN MAAKUNTAMUSEO